

ارایه مدل اخلاقی مسئولیت اجتماعی مدیران در دانشگاه علوم پزشکی

مصطفی عسکری جوجاده، دکتر رضا یوسفی*، دکتر فرشیده ضامنی

گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد واحد ساری

(تاریخ دریافت: ۹۹/۱۱/۲۹، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۳۰)

چکیده

زمینه: مسئولیت اجتماعی مدیران از جمله مباحث مهم در حوزه اخلاق سازمانی می باشد، با درک این مهم پژوهش حاضر با هدف ارایه مدل اخلاقی مسئولیت‌های اجتماعی مدیران در دانشگاه علوم پزشکی مازندران انجام شد.

روش: روش تحقیق آمیخته (کیفی - کمی) بود، در بخش کیفی از روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی و در بخش کمی از روش توصیفی-پیمایشی بهره گرفته شد. مشارکت کنندگان در بخش کیفی خبرگان، اعضای هیات علمی و مدیران دانشگاه علوم پزشکی بود و جامعه آماری در بخش کمی شامل کارکنان دانشگاه علوم پزشکی مازندران بود. روش نمونه گیری در بخش کیفی هدفمند از نوع نظری بود، با ۱۹ نفر از خبرگان مصاحبه صورت گرفت. و در بخش کمی تصادفی طبقه ای بود که تعداد ۲۸۹ نفر به عنوان نمونه آماری جهت بررسی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده های پژوهش در بخش کیفی مصاحبه نیمه ساختار یافته و در بخش کمی پرسشنامه محقق ساخته بود. روایی و پایایی ابزارهای گردآوری داده های پژوهش مورد تایید قرار گرفت، تجزیه و تحلیل داده ها از طریق تحلیل عاملی تایید مرتبه اول و دوم در نرم افزار SPSS22 و Lisrel انجام شد.

یافته ها: بر اساس نتایج پژوهش مدل اخلاقی مسئولیت اجتماعی مدیران در دانشگاه های علوم پزشکی شامل هشت بعد مسئولیت قانون گرای، مسئولیت اخلاقی، مسئولیت ارتباطی، مسئولیت سازمانی، مسئولیت اداری، مسئولیت مالی، مسئولیت نوآوری، مسئولیت عمومی می باشد.

نتیجه گیری: مدل اخلاقی مسئولیت اجتماعی مدیران به عنوان یک راهبرد مدیریتی می تواند مورد استفاده مدیران در دانشگاه های علوم پزشکی قرار گیرد.

کلیدواژه‌گان: مسئولیت اجتماعی، مسئولیت اخلاقی، مدیران، دانشگاه علوم پزشکی.

سر آغاز

یکی از عمده ترین دغدغه های مدیران کارآمد در سطوح مختلف، چگونگی ایجاد بسترهای مناسب برای عوامل انسانی شاغل در تمام حرفه هاست تا آنها با حس مسئولیت^۱ و تعهد^۲ کامل به مسائل حرفه خود بپردازند و اصول اخلاقی حاکم بر شغل خود را رعایت کنند(۱، ۲). مسئولیت اجتماعی^۳، اکنون به عنوان یک مفهوم فراگیر در تجارت و همچنین در میان مدیران ارشد به عنوان قسمت جدانشدنی در مشاغل اجرایی، مدنظر قرار می‌گیرد(۳، ۴). پژوهشگران بیان می کنند که پرداختن به راهبردهای مسئولیت اجتماعی، می‌تواند به عنوان عاملی برای انجام فعالیت های مسئولانه اجتماعی، منطبق با ارزش های مدنظر هر یک از مدیران اجرایی باشد (۵). اخلاق^۴ و مسئولیت اجتماعی از جمله موضوعاتی هستند که ضمن تضمین ثبات و پایداری منافع سازمان، وضعیت و سیمای سازمان را در نزد جامعه ارتقا می بخشد(۶).

منظور از مسئولیت اجتماعی این است که سازمان ها تاثیر عمده ای بر سیستم اجتماعی دارند و لذا چگونگی فعالیت های آنها باید به گونه ای باشد که در اثر آن زبانی به جامعه نرسد و در صورت رسیدن زیان، سازمان های مربوطه ملزم به جبران آن باشند (۵). مسئولیت اجتماعی وظیفه ای بر عهده موسسات، به این معنا که تاثیر منفی بر زندگی اجتماعی که در آن کار می کنند نگذارند(۸). مسئولیت اجتماعی شیوه ای از مدیریت است که طبق آن سازمان ها اقداماتی که تاثیری مثبت بر جامعه و ترفیع کالاهای عمومی داشته باشد، انجام می دهند(۹). آثار منفی سازمان بر جامعه می بایست حذف گردد و نگرش و رفتار مصرف کننده، در پی آن باید تغییر یابد (۱۰). این مهم باید با نبایدهای ارزشی، هنجارها و معیار سنجش درستی و نادرستی رفتار فرد و سازمان را نسبت دیگران و جامعه است مشخص می کند(۱۱).

نویسنده مسئول: نشانی الکترونیکی: ruosefi@yahoo.com

سازمان از رویکرد اخلاقی برخوردار شود و هم موجب شکل گیری برداشت بهتر از عملکرد سازمان در نظر مردم و ذی نفعان خواهد شد. تصمیم هایی که مدیران می گیرند دیر یا زود تمامی نهادهای جامعه را دستخوش تغییر می کند، با درک این مهم طراحی مدل اخلاق مسئولیت اجتماعی برای مدیران دانشگاه علوم پزشکی می تواند زمینه توسعه سلامت سازمانی و در نهایت موجب ارتقای رفاه سلامت جامعه شود، در واقع مسئولیت اجتماعی ابزاری است که بوسیله آن مدیران دانشگاه های علوم پزشکی رویکردهای سلامتی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی را با ارزش ها، فرهنگ، استراتژی ها، ساختار تصمیم گیری و شیوه های عملیاتی به شکلی شفاف و قابل حساسی بیکپارچه می کنند و در نتیجه فرایندها و رویه های بهتری را در درون سازمان خود جاری می سازند و به این ترتیب ثروت می آفرینند و سلامت جامعه را بهبود می بخشند. با توجه به آنچه که مطرح شد پژوهش حاضر به دنبال آرایه مدل اخلاقی مسئولیت های اجتماعی مدیران در دانشگاه علوم پزشکی مازندران می باشد؟

روش

روش پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی می باشد و از نظر نحوه گردآوری داده ها آمیخته (کیفی - کمی) است. در مرحله اول از طریق یک مطالعه کیفی شاخص های مدل مسئولیت اجتماعی مدیران شناسایی شد. در این بخش از روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی استفاده شد، مشارکت کنندگان پژوهش در بخش کیفی شامل خبرگان، اعضای هیات علمی و مدیران دانشگاه های علوم پزشکی می باشد که مدرک تحصیلی مرتبط، سابقه پست های مدیریتی در بخش های مختلف دانشگاه، چاپ کتاب و مقاله در این حوزه و هدایت رساله های ارشد و دکتری مرتبط با مسئولیت اجتماعی داشتند. برای مطلع شدن از دیدگاهها و نظرات متخصصان و صاحب نظران از روش نمونه گیری هدفمند از نوع نظری با ۱۹ نفر استفاده شد. برآورد حجم نمونه مورد نظر بر مبنای اشباع نظری داده ها انجام شد. بر این اساس مصاحبه با تعداد ۱۹ نفر به اشباع نظری رسید و برای اطمینان بیشتر یک مصاحبه دیگر انجام شد. ابزار گردآوری داده های پژوهش در بخش کیفی مصاحبه نیمه ساختار یافته بود. برای رعایت اصول اخلاق پژوهش، در جریان مصاحبه ها از مشارکت کننده خواسته شد تا صحبت های آنها ضبط و ثبت شود و پس از پایان مصاحبه به صورت دقیق مصاحبه بررسی و به روی کاغذ برگردانده می شود. بعد از گردآوری داده های به دست آمده از مصاحبه، فرایند تحلیل و تلخیص داده های کیفی آغاز شد. این داده با توجه به موضوع تحقیق تلخیص و کدگذاری شدند. برای بررسی روایی در بخش کیفی در وهله اول از روش مثلث سازی بهره گرفته شد، در این راستا از طریق گردآوری شواهد از منابع مختلف شامل تئوری های گوناگون، منابع اطلاعاتی متنوع و صاحب نظران روایی مورد بررسی و تایید قرار گرفت، در ادامه نتایج تحلیل به ۳ نفر از مشارکت ارائه شد و فرایند رسیدن به کدها، مقوله

مسئولیت اجتماعی یک موضوع جدید نیست اما به نظر می رسد که افزایش علاقه در میان دانشگاهیان و دست اندرکاران به مسئولیت اجتماعی به خاطر منفعت هایی که برای اقتصاد، جامعه و محیط زیست^۵ دارد تازه و جدید باشد (۱۲). در مطالعات جدید نیز این امر ثابت شده است که مسئولیت اجتماعی به طور فزاینده ای از فرهنگ، اجتماع و اقتصاد حاکم بر جامعه حمایت می کند (۱۳). مسئولیت اجتماعی یک استراتژی مقابله ای برای پاسخگویی به نگرانی های اجتماعی، زیست محیطی و توسعه پایدار^۶ است (۱۴، ۱۵). پژوهشگران بیان می کنند که نخستین و مهم ترین مسئولیت اجتماعی هر سازمان در اجرایی سازی وظایف آنان می باشد و دومین بُعد مسئولیت شایستگی معرفی شده است (۱۶، ۱۷). مسئولیت اجتماعی بخشی از حوزه اخلاق سازمانی^۷ است که حوزه اخلاق سازمان را فراتر از سازمان و در سطح جامعه می برد (۱۸). مسئولیت های اجتماعی سازمان از یک سو برای ذی نفعان داخلی زمینه تعهد و پای بندی را فراهم می آورد و از سوی دیگر سازمان را ملزم به رعایت اصول اخلاقی در برابر ذی نفعان جامعه می کند (۱۹).

در طی دهه گذشته، سازمان ها از طرف گروه های مختلف ذینفعان شامل سهام داران، کارکنان، سرمایه گذاران، مصرف کنندگان و مدیران تحت فشار فزاینده ای جهت اتخاذ رفتار مسئولانه اجتماعی بوده اند. این مطالعات شواهدی مبنی بر افزایش بازدهی سازمان های دارای مسئولیت اجتماعی و همچنین نیروی کار متعهدتر را فراهم می آورد، به دلیل اینکه کارکنان با سازمان های کاری دارای مسئولیت اجتماعی تعیین هویت می کنند، احساس غرور می کنند. فلسفه وجودی سازمان ها، حتی سازمان های اقتصادی، نه تنها سود بلکه تامین انتظارات ذینفعان اعم از داخل و خارج سازمان می باشد (۲۰).

امروزه رعایت مسائل اخلاقی، اجتماعی و زیست محیطی برای سازمان های مختلف، از حدی یک شعار فراتر رفته و به سمت عملیاتی شدن است (۲۱). ارج نهادن به منافع عامه و توجه به خواست های اجتماعی از زمره مسائلی است که مدیران در کنار اهداف سازمان باید برای آن بهای فراوان دهند. در واقع مدیران کسی است که در کنار اهداف سازمانی خود سیاست های کلی جامعه را نیز مورد توجه قرار دهد (۲۲). پژوهشگران بیان می کنند که مراکز خدمات درمانی و حوزه سلامت در برابر سلامت و رفاه عمومی جامعه و افراد مسئولیت دارند (۲۳). این مراکز قابلیت تاثیرگذاری بر جریان های بزرگ اجتماعی را دارند، که از آن به عنوان قدرت تصمیم گیری اجتماعی یاد می شود، که موجب می شود مراکز خدمات درمانی در تصمیم های خود به عواقب اجتماعی و انسانی آن توجه نشان دهند. بنابراین مسئولیت اجتماعی در این مراکز بسیار با اهمیت می باشد (۲۴).

دانشگاه های علوم پزشکی از جمله سازمان های پر اهمیت و مسئولی هستند که برای پاسخگو بودن در برابر عملکرد خود به ذی نفعان داخلی و خارجی می بایست پای بندی خود را به مسئولیت اجتماعی نشان دهند تا ذی نفعان از وجود چنین ارزش هایی در سازمان اطمینان حاصل کنند. این کار سود دوجانبه ای دارد زیرا از یک جهت باعث می شود که

مسئولیت سازمانی (۴ سوال، سوال های ۴۷-۵۰)، مسئولیت ارتباطی (۴ سوال، سوال های ۵۱-۵۴) را مورد سنجش قرار می دهد. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه مورد تایید متخصصان و اساتید قرار گرفت، مقدار شاخص های نسبت روایی محتوایی یا CVR برابر با ۰/۷۹ و شاخص روایی محتوایی یا CVI ۰/۶۱ به دست آمد که نشان دهنده قابلیت اعتماد کافی و مناسب پرسشنامه است. پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ در یک مطالعه مقدماتی بر روی نمونه ۳۰ نفری ۰/۸۹ محاسبه شد. تجزیه و تحلیل داده ها در بخش کمی با استفاده از تحلیل عاملی در نرم افزارهای آماری SPSS22 و Lisrel انجام شد.

یافته‌ها

در بخش کیفی ابتدا مؤلفه‌های مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاهی با استفاده از روش تحلیل مضمون مستخرج شدند، قالب مضامین نهایی مدل اخلاقی مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاهی ارایه شد شامل ۸ مضمون فراگیر، ۱۷ مضمون سازمان دهنده و ۵۴ مضمون پایه ارائه شد که به شرح زیر می باشد.

مسئولیت عمومی^۱: شامل التزام اجتماعی (۲ مضمون پایه) تعامل جامعه (۴ مضمون پایه)، نقش محلی - ملی - بین‌المللی (۳ مضمون پایه) و عدالت اجتماعی (۴ مضمون پایه)
مسئولیت قانون‌گرایی^۲: شامل التزام به قانون (۴ مضمون پایه)، فراگیری کردن قانون (۵ مضمون پایه).
مسئولیت اخلاقی^۳: شامل اخلاق حرفه‌ای (۳ مضمون پایه)، احترام به ارزش‌ها و هنجارها (۳ مضمون پایه)، پاسخ‌گویی (۳ مضمون پایه).

مسئولیت نوآوری^۴: شامل گسترش نوآوری (۳ مضمون پایه)، دانش اقتصادی (۳ مضمون پایه).

مسئولیت مالی^۵: شامل

مسئولیت اداری^۶: شامل فردی (۲ مضمون پایه)، مدیریتی (۳ مضمون پایه).

مسئولیت سازمانی^۷: شامل تعهد سازمانی (۴ مضمون پایه).

مسئولیت ارتباطی: شامل پاسخگو بودن^۸ (۴ مضمون پایه).

های فرعی و اصلی برای آنها تشریح گردید، یافته های حاصل از این کار، یافته های کلی پژوهش را تایید کرد. همچنین از تکنیک زاویه بندی کریستینسن هم برای ارزیابی اعتبار و کیفیت یافته ها استفاده شد. در این خصوص سعی شد با درگیری مداوم و مستمر ذهنی با داده ها، وسعت اطلاعات و عمق دادن اطلاعات امکان پذیر شود. برای نیل به این هدف پس از کد گذاری داده ها توسط پژوهشگر، از دو نفر خواسته شد که برخی از مصاحبه ها را کد گذاری کنند تا صحت و اعتبار کدگذاری و مقوله های به دست آمده را ارزیابی کنند و نتایج این بخش مشابهت داشت با کد گذاری که در مرحله قبل صورت گرفته بود. به منظور تحلیل داده‌های کیفی از روش تحلیل تم که مبتنی بر کدگذاری باز است استفاده شد. در این مرحله داده‌های حاصل از مصاحبه های صورت گرفته به دقت بررسی شد، واحد اصلی تحلیل برای کد گذاری باز مفاهیم بودند، رونوشت مصاحبه ها برای یافتن مقوله های اصلی، مقوله ها، خرده مقوله ها به طور منظم بررسی شدند.

در مرحله دوم، پژوهش کمی انجام شد، هدف این مرحله آن است که مشخص کند کدام یک از عوامل شناسایی شده معنی دارند و کدامیک از آن ها معنی دار نیستند و باید از الگو کنار گذاشته شوند، در این بخش، از روش تحقیق توصیفی - پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری پژوهش در مرحله کمی شامل کارکنان دانشگاه علوم پزشکی مازندران در سال ۱۳۹۹ بر اساس که تعداد آنها برابر ۷۹۰ نفر بود، که با استفاده از روش نمونه تصادفی طبقه ای ۲۸۹ جهت بررسی انتخاب شدند. برای تعیین حجم نمونه مورد نظر با توجه به حجم جامعه آماری از جدول مورگان استفاده شد، در این راستا با توجه به احتمال عدم برگشت چند پرسشنامه، ده درصد بیشتر به تعداد ۳۲۰ پرسشنامه توزیع شد که تعداد ۲۹۴ پرسشنامه برگشت داده شد که در نهایت ۲۸۹ پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت. برای گردآوری داده‌های کمی از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. پرسشنامه مذکور شامل ۵۴ گویه بسته پاسخ بر اساس طیف پنج درجه لیکرت بود، پرسشنامه هشت بعد مسئولیت عمومی (۱۳ سوال، سوال های ۱-۱۳)، مسئولیت قانون‌گرایی (۸ سوال، سوال های ۱۴-۲۱)، مسئولیت اخلاقی (۹ سوال، سوال های ۲۲-۳۰)، مسئولیت نوآوری (۶ سوال، سوال های ۳۱-۳۶)، مسئولیت مالی (۵ سوال، سوال های ۳۷-۴۱)، مسئولیت اداری (۵ سوال، سوال های ۴۲-۴۶)،

جدول ۱: مضامین فراگیر، سازمان دهنده و پایه مسئولیت‌های اجتماعی مدیران دانشگاهی

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
حل مشکلات	التزام اجتماعی	مسئولیت عمومی
کاهش تعارضات اجتماعی		
نگرش واقعی جامعه به دانشگاه	تعامل جامعه	
توجه به باورهای حقیقی جامعه		
تلاش برای کسب منفعت عمومی		
بالا بردن توانایی بالقوه جامعه		
نقش دانشگاه در پیش برد اهداف استانی	نقش محلی - ملی - بین‌المللی	
نقش دانشگاه در توسعه اجتماعی کشور		
التزام به سیاست‌های حقوق بشر		
عدالت آموزشی	عدالت اجتماعی	

دکتر رضا یوسفی و همکاران: آرایه مدل اخلاقی مسئولیت اجتماعی مدیران در دانشگاه علوم پزشکی

تساوی و نفی هرگونه تبعیض	۱۱		
توجه به آمایش سرزمین	۱۲		
عدم تبعیض در آموزش	۱۳		
تعامل با قانون گذار	۱	التزام به قانون	مسئولیت قانون گرایی
توجه به توسعه قوانین در جامعه	۲		
رعایت قوانین آموزشی	۳		
دانشگاه نماد قانون گرایی	۴	فراگیری کردن قانون	
توجه به اجرای صحیح قوانین حکومتی دانشگاه	۵		
مشارکت در امور سیاسی قانون مدار	۶		
رعایت استانداردهای قوانین در جهان و بومی سازی آنها	۷		
کنترل فساد اداری در دانشگاه	۸		
توجه به امانت داری در انتقال دانش	۱	اخلاقی حرفه ای	مسئولیت اخلاقی
توجه به اصالت پژوهش ها	۲		
توجه به آزادی عمل با رعایت ارزش های اجتماعی	۳		
توجه به نمادهای فرهنگ ایرانی - اسلامی	۴	احترام به ارزش ها و هنجارها	
ایجاد هنجارهای اخلاقی و فرهنگی در جامعه از سوی دانشگاه	۵		
توجه به ارزش ها و باورهای بومی از سوی دانشگاه	۶		
رضایت مندی شهروندی	۷	پاسخ گویی	
پاسخگویی مناسب دانشگاه به ذینفعان	۸		
پاسخگویی مناسب دانشگاه به شهروندان	۹		
توجه به خلق ایده های کاربری نو	۱	گسترش نوآوری	مسئولیت نوآوری
ایجاد فرهنگ نوآوری	۲		
ایجاد فناوری جدید هم سطح منطقه	۳		
میزان تجاری سازی دانشگاه	۴	دانش اقتصادی	
استقرا دانش محوری	۵		
تبدیل دانش پژوهش کاربردی	۶		
توجه به منافع اقتصادی مشترک	۱	توجه به منافع اقتصادی	مسئولیت مالی
توجه مشترک به سود مشترک	۲		
سلامت مالی	۳	پایبندی به اخلاق مالی	
شفافیت مالی	۴		
توجه به ذینفعان	۵		
عدم رضایت شغلی	۱	فردی	مسئولیت اداری
استخدام رسمی - قطعی - پرسنلی	۲		
تعهد سازمانی و پرسنلی	۳	مدیریتی	
آگاهی از مهارت های کاری	۴		
تعهد و پاسخ دهی	۵		
همبستگی بین بقا و عملکرد سازمان ها	۱	تعهد سازمانی	مسئولیت سازمانی
ارتباط دانشگاه با بخش نهادی و لایه های اجتماعی	۲		
راهبرد سازان از گفتمان دانشگاه پاسخگو	۳		
تعهدات در بیان مأموریت و راهبردهای دانشگاه	۴		
توجه به ذینفعان و ارباب رجویان	۱	پاسخگو بودن	مسئولیت ارتباطی
مطبوعات پرسشگری در دانشگاه	۲		
پاسخ خواهی و حساب پس دهی	۳		
پرسشگر بودن	۴		

ارائه شده است. در ادامه نتایج آزمون معنی داری ضریب همبستگی پیرسون از دیگر پیش فرض های تحلیل عاملی در جدول (۳) آورده شده است.

یافته های بخش کمی نتایج حاصل از اجرای پرسش نامه در میان کارکنان دانشگاه های مازندران مورد تحلیل عاملی قرار گرفت. قبل از انجام تحلیل عاملی پیش فرض های انجام تحلیل عاملی مورد تایید قرار گرفته شد. در جدول ۲ شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش

جدول ۲: شاخص‌های توصیفی شایستگی مدیران جوان از نظر نمونه آماری

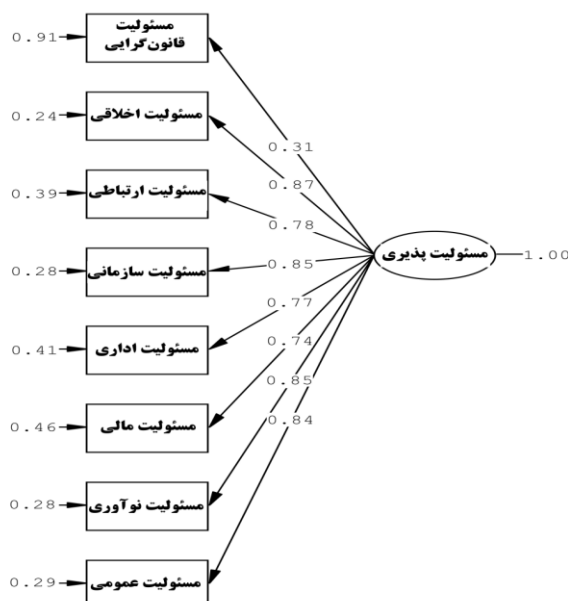
سطح معناداری	کلوموگراف - اسمیرنوف	انحراف معیار	میانگین	بیشترین	کمترین	مسئولیت اجتماعی
۰/۶۱	۰/۸۶	۰/۴۵	۳/۰۳	۵	۱	مسئولیت عمومی
۰/۲۱	۱/۰۶	۰/۸۱	۳/۱۴	۴/۷۲	۱	مسئولیت قانون‌گرایی
۰/۷۸	۰/۷۳	۰/۴۶	۳/۳۶	۴/۷۹۱	۱	مسئولیت اخلاقی
۰/۱۹	۱/۰۷	۰/۷۳	۲/۸۱	۴/۸۹	۱	مسئولیت نوآوری
۰/۷۲	۰/۸۱	۰/۲۵	۳/۱۴	۴/۴۸	۱	مسئولیت مالی
۰/۱۰	۱/۱۴	۰/۹۱	۲/۹۸	۵	۱	مسئولیت اداری
۰/۲۵	۱/۰۴	۰/۵۷	۳/۱۴	۴/۷۴	۱	مسئولیت سازمانی
۰/۰۷	۱/۱۸	۰/۶۱	۳/۱۲	۵	۱	مسئولیت ارتباطی

جدول ۳: ماتریس همبستگی پیرسون بین مسئولیت اجتماعی مدیران دانشگاهی

نام متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
مسئولیت قانون‌گرایی	۱							
مسئولیت اخلاقی	۰/۸۶۱**	۱						
مسئولیت ارتباطی	۰/۶۲۴**	۰/۷۳۱**	۱					
مسئولیت سازمانی	۰/۶۲۳**	۰/۷۰۳**	۰/۷۱۹**	۱				
مسئولیت اداری	۰/۵۰۲**	۰/۴۷۱**	۰/۲۵۱**	۰/۳۷۸**	۱			
مسئولیت مالی	۰/۶۴۸**	۰/۶۱۷**	۰/۴۲۳**	۰/۴۶۰**	۰/۶۰۴**	۱		
مسئولیت نوآوری	۰/۲۴۵**	۰/۲۳۶**	۰/۱۵۳**	۰/۵۱۴**	۰/۲۱۳**	۰/۲۴۲**	۱	
مسئولیت عمومی	۰/۷۱۳**	۰/۱۲۳*	۰/۱۱۴**	۰/۷۵۱**	۰/۳۲۱**	۰/۲۵۸**	۰/۶۱۱**	۱

شده است که مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های حاصل در نمودار ۱ نشان داده شده است.

در ادامه نتایج تحلیل عاملی ارائه شده است. نتایج حاصل حاکی از این است که بر اساس دیدگاه شامل اعضای کارکنان دانشگاه علوم پزشکی مازندران مسئولیت اجتماعی مدیران دانشگاهی از ۸ مؤلفه اصلی تشکیل

Chi-Square=49.81, df=20, P-value=0.31859, RMSEA=0.071

نگاره ۱: تحلیل عالی تأییدی مدل اخلاقی مسئولیت اجتماعی مدیران

مسئولیت نوآوری، مسئولیت عمومی) می باشد. شاخص‌های نیکویی برآزش در جدول ۴ آورده شده است. نتایج تخمین حاکی از مناسب بودن مدل است.

نگاره ۱ نتایج تحلیل عاملی تأییدی را نشان می دهد که مسئولیت‌های اجتماعی مدیران را در بردارنده (مسئولیت قانون‌گرایی، مسئولیت اخلاقی، مسئولیت ارتباطی، مسئولیت سازمانی، مسئولیت اداری، مسئولیت مالی،

جدول ۴: شاخص‌های نیکویی برآزش برای مقادیر مدل

ردیف	معیارهای برآزش	شاخص	بعد	حد مطلوب	نتیجه
۱	کای دو نسی	χ^2/df	۲/۴۹	۳<	برآزش خوب
۲	ریشه میانگین مجزورات تقریباً	RMSEA	۰/۰۷	۰/۱<	بسیار خوب
۳	ریشه مجزورات مانده‌ها	PMR	۰/۰۶۱	حدود صفر	بسیار خوب
۴	شاخص بزآزش هنجار شده	NFI	۰/۹۲	۰/۹۰>	بسیار خوب
۵	شاخص نرم برآزندگی	NNFI	۰/۹۴	حدود یک	بسیار خوب
۶	شاخص برآزش تطبیقی	CFI	۰/۹۶	۰/۹۰>	بسیار خوب
۷	شاخص برآز نسی	RFI	۰/۹۳	۰/۹۰>	بسیار خوب
۸	شاخص برآزش اضافی	IFI	۰/۹۶	۰/۹۰>	بسیار خوب
۹	شاخص برآزندگی	GFI	۰/۹۲	۰/۹۰>	بسیار خوب
۱۰	برآزندگی تعدیل یافته	AGFI	۰/۹۳	۰/۹۰>	بسیار خوب

بحث

تجزیه و تحلیل نتایج پژوهش نشان داد که مدل اخلاقی مسئولیت اجتماعی مدیران در برگیرنده ابعاد مسئولیت قانون‌گرایی، مسئولیت اخلاقی، مسئولیت ارتباطی، مسئولیت سازمانی، مسئولیت اداری، مسئولیت مالی، مسئولیت نوآوری، مسئولیت عمومی می باشد.

در پژوهشی که در راستای طراحی مدل رسالت مسئولیت اجتماعی صورت گرفت مشخص شد که مولفه های مدل مسئولیت اجتماعی شامل ساختار سازمانی، منابع انسانی، فرهنگ سازمانی، قوانین و مقررات، فرایندهای سازمانی می باشد (۲۵). در مطالعه ای دیگر ابعاد مدل مسئولیت اجتماعی پاسخگویی، رعایت اصول اخلاقی - اجتماعی، قوانین تدوین شده، شفافیت، حفظ منافع ذی‌نفعان شناسایی شد (۲۶). در مطالعه دیگر مشخص شد که مدل مسئولیت اجتماعی شامل مولفه های مسئولیت پذیری اخلاقی، مسئولیت پذیری فرهنگی، مسئولیت پذیری قانونی، مسئولیت پذیری اقتصادی - اجتماعی، مسئولیت پذیری شفافیت، مسئولیت پذیری خیرخواهانه، مسئولیت پذیری دانش و مسئولیت پذیری اجتماعی - محیطی می باشد (۲۷). این نتایج می تواند همسو با یافته های پژوهش حاضر باشد.

باید عنوان کرد که حاکمیت اخلاق بر سازمان، منافع زیادی برای سازمان از بعد داخلی از جنبه های بهبود روابط، افزایش جو تفاهم و کاهش تعارضات، افزایش تعهد، افزایش چندگانگی و کاهش هزینه های ناشی از کنترل دارد ولی از دیدگاه مسئولیت اجتماعی نیز از راه افزایش مشروعیت سازمان و اقدامات آن، التزام اخلاقی در توجه به اهمیت ذی

نفعان، افزایش درآمد، سودآوری و بهبود مزیت رقابتی، و...، توفیق سازمانی را تحت تاثیر قرار می دهد، در راستای نتایج به دست آمده می توان بیان کرد که مدیران در بعد مسئولیت عمومی به تعامل با جامعه در راستای بهبود نگرش واقعی جامعه به دانشگاه، توجه به باورهای حقیقی جامعه، تلاش برای کسب منفعت عمومی و بالا بردن توان بالقوه جامعه می پردازند، التزام اجتماعی به حل مشکلات و کاهش تعارضات اجتماعی ارتباط دارد و در راستای ایفای نقش محلی، ملی و بین المللی خود به توسعه نقش دانشگاه در پیشبرد اهداف استانی و توسعه اجتماعی کشور در کنار التزام به سیاست های بین المللی می پردازد. از طرف دیگر در زمینه عدالت اجتماعی به توسعه عدالت آموزشی، رفع هر گونه تبعیض و تمرکز بر آمایش سرزمین دارند.

بعد دیگر مدل اخلاقی مسئولیت اجتماعی تاکید بر مسئولیت قانون‌گرایی دارد که از یک سو التزام به قانون به معنی تعامل با قانون‌گذار، توسعه قوانین در جامعه و رعایت قوانین آموزشی و از سوی دیگر توسعه و نهادینه کردن قانون در خصوص رعایت استانداردهای قوانین در جهان و تلاش برای بومی سازی آن، کنترل فساد اداری، اجرای صحیح قوانین حکومتی در دانشگاه را مورد توجه قرار می دهد، بعد سوم که شناسایی شد مسئولیت اخلاقی مدیران است، این بعد بیان می کند که مدیران نیازمند اخلاق حرفه ای، احترام به ارزش ها و پاسخگویی نسبت به اجتماع و ذی نفعان می باشند. در کنار این مهم مسئولیت نوآوری مدیران اشاره به گسترش نوآوری در زمینه فرهنگ، فناوری های جدید و توجه به ایده های خلاقانه دارد، در این بعد همچنین دانش اقتصادی

فاصله خود را با کشورهای پیش رو در امر آموزش و پرورش کم کرد، اگر این مهم محقق شود می‌توان از بروز مشکلات بزرگی پیشگیری کرد، نگرش افراد نسبت به شغل، سازمان و مدیران را بهبود بخشید و در نهایت تعالی سازمانی را برای نظام‌های آموزشی رقم زد.

ملاحظه‌های اخلاقی

به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی آزمودنی‌ها کد داشتند و محرمانه ماندن اطلاعات و اصل راز داری رعایت شد. همچنین موضوعات اخلاقی همچون؛ سرقت ادبی، رضایت آگاهانه؛ انتشار چندگانه و ... در پژوهش حاضر مورد توجه قرار گرفته‌اند.

سپاسگزاری

گروه پژوهش بر خود لازم می‌داند که از کلیه مدیران و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی مازندران که صمیمانه گروه پژوهش را در انجام این پژوهش یاری دادند، نهایت سپاس و قدردانی را به عمل آورد

واژه نامه

1. Responsibility	مسئولیت
2. Commitment	تعهد
3. Social responsibility	مسئولیت اجتماعی
4. Ethics	اخلاق
5. Environment	محیط زیست
6. Sustainable development	توسعه پایدار
7. Organizational ethics	اخلاق سازمانی
8. Public liability	مسئولیت عمومی
9. Responsibility of legalism	مسئولیت قانونی گرایی
10. Moral responsibility	مسئولیت اخلاقی
11. Innovative responsibility	مسئولیت نوآوری
12. Financial responsibility	مسئولیت مالی
13. Administrative responsibility	مسئولیت اداری
14. Organizational responsibility	مسئولیت سازمانی
15. Being responsive	پاسخگو بودن

References

- Ghasemzadeh A, Zavar T, Mahdiyoun R, Rezaee A. (2014). Relation between professional ethics with social responsibility and individual accountability: mediating role of serving culture. *Ethics in Science and Technology*; 9 (2):1-8. (In Persian).
- Alizadeh S. (2019). Canonical analysis of the relationship between components of professional ethics and dimensions of social responsibility. *Ethics in Science and Technology*; 14 (1):117-123. (In Persian).
- Rettab B, Brik A B, Mellahi K. (2009). A Study of management perceptions of the impact of corporate social responsibility on organizational performance

مدیران به منظور تجاری سازی دانش، استقرار دانش محوری و تبدیل پژوهش‌های دانشگاه به ثروت به عنوان شاخصه‌های کلیدی معرفی می‌شود.

از دیگر مسئولیت‌های مدیران، مسئولیت‌های مالی آنها می‌باشد که دارای اهمیت بسیاری است، در این بعد مدیران توجه به منافع اقتصادی مشترک با ذی‌نفعان دارند و در تلاش برای توسعه سلامت مالی و شفافیت مالی هستند، همچنین مدیران مسئولیت اداری نسبت به شغل و سازمان دارند، در زمینه شغلی کاهش عواملی که منجر به نارضایتی شغلی می‌شود و استقرار نظام ارزشیابی مبتنی بر عملکرد موثر در کنار توسعه تعهد سازمانی و پرسنلی، آگاهی از مهارت‌های کاری و تعهد و پاسخ‌دهی به تمامی ذی‌نفعان از جمله شاخصه‌های اخلاقی مسئولیت اجتماعی مدیران قلمداد می‌شود. بعد دیگر تاکید بر مسئولیت سازمانی و تعهد مدیران در برابر عملکرد سازمان، ارتباط با بخش‌های نهادی و لایه‌های اجتماعی و توسعه گفت‌وگو با دانشگاه دارد. در نهایت مسئولیت پاسخگویی به ذی‌نفعان، ارباب رجوع، مطبوعات، حسابرسان شناسایی شد. در راستای نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود:

به کارگیری روش‌های آموزش گروهی و نیز تقویت یادگیری گروهی در قالب فرایندهای کاری برای خلق و توسعه‌ی مسئولیت اجتماعی در مدیران و سازمان.

زمینه‌ای فراهم گردد که مدیران با جنبه‌های مختلف مسئولیت‌پذیری اجتماعی آشنا شوند تا بتوانند نقش موثر در این زمینه داشته باشند. پایبندی مدیر به تعهدات و برقراری محیطی که کارکنان در آن احساس کنند که به وجود آنها نیاز است و به عنوان ابزار به آنها نگریده نمی‌شود.

ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشگاه گسترش یابد تا از این طریق علاوه بر افزایش مسئولیت‌پذیری کارکنان، توسعه اخلاق و رفتار حرفه‌ای افزایش یابد.

نتیجه‌گیری

نتایج کلی تحقیق نشان داد که بر اساس مدل آزمون شده می‌توان مهم‌ترین شاخص‌های مدل اخلاقی مسئولیت اجتماعی مدیران دانشگاهی (مسئولیت قانون‌گرایی، مسئولیت اخلاقی، مسئولیت ارتباطی، مسئولیت سازمانی، مسئولیت اداری، مسئولیت مالی، مسئولیت رفتاری، مسئولیت عمومی) است. چرا که مدل فوق دارای نوآوری‌های علمی مبتنی بر یافته‌های پژوهشی می‌باشد. در این مدل با ترسیم مؤلفه‌های کلیدی مسئولیت اجتماعی مدیران دانشگاهی نسبت به دیگر مدل‌های موجود تبیین شده است. این مدل با ارائه چارچوب‌های تحلیلی، درک بهتر عوامل محیطی را فراهم نموده، زمینه‌ساز و تسهیل‌گر شرایط بررسی بیشتر و تحلیل واقع‌بینانه‌تر مسئولیت اجتماعی در دانشگاه‌ها می‌گردد. نظام‌های دانشگاهی نیازمند توسعه اخلاق و مسئولیت اجتماعی در سطوح مختلف سازمانی بویژه مدیران هستند، این مهم در کشور ما بیشتر نیازمند توجه است، چرا که از یک سو ارزش‌های اخلاقی غنی در بستر فرهنگ ایرانی-اسلامی وجود دارد و از سوی دیگر می‌بایست

- corporate sustainability. *The Journal of Socio-Economics*; 39:518–526.
16. Mehalu K. (2011). *Social responsibility and managerial ethics- a focus on MNCs*. Vienna: The 2nd Peter Drucker's Challenge.
  17. Milton J, Soares L, Pasa C, Farache F. (2010). Strategic corporate social responsibility management for competitive advantage. *Brazilian Administration Review*; 14: 294-309.
  18. Erhemjamts O, Huang K. (2019). Institutional ownership horizon, corporate social responsibility and shareholder value. *Journal of Business Research*; 8(105): 61-79.
  19. Grover P, Kar R K, Ilavarasan P. (2019). Impact of corporate social responsibility on reputation— Insights from tweets on sustainable development goals by CEOs. *International Journal of Information Management*; 48: 39-52.
  20. Ghanbari S, Beheshtirad, R, Soltanzadeh V. (2014). Investigate the effect of social capital in anticipation extra-role behavior and organizational commitment: Mediating role of social responsibility (case study urmia university). *Journal of Sociology of Social Institutions*; 2(6): 9-38. (In Persian).
  21. Verčič A T, Čorić DS. (2018). the relationship between reputation, employer branding and corporate social responsibility. *Public Relations Review*; 25(4): 444-452.
  22. Park B, Cave A H. (2018). Corporate social responsibility in international joint ventures: Empirical examinations in South Korea. *International Business Review*; 24(27): 1213-1228.
  23. Takahashi T, Ellen M, Brown A. (2013). Corporate social responsibility and hospitals: US theory, Japanese experiences, and lessons for other countries. *Healthcare Management Forum*; 26(4): 176-179.
  24. Anyango R, Achieng A. (2016). Project “environment ni mimi” by kenya association of physicians and medical workers for social responsibility (apms) – moi university chapter. *Annals of Global Health*; 82: 575-585.
  25. Tabarsa GA, Rezaeeyan A, Azar A, Alikhani H. (2011). Explain and design the organizational social responsibility mission model. *Strategic Management Studies*; 8(3): 83-102. (In Persian).
  26. FayaziAzad A, Rahmati M H, Khonifar H. (2017). Designing a model of factors affecting the social responsibility of the National Iranian Oil Company. *Social Capital Management*; 4(2): 181-197. (In Persian).
  27. Niyazitabar M. (2018). Designing a football social responsibility model in Iran with a cognitive mapping approach. [PhD Thesis]. Iran: Shahroud University of Technology. (In Persian).
  - in emerging economies: the case of Dubai. *Journal of Business Ethics*; 89(37): 1-39.
  4. Gao L, Zhang JH. (2015). Firms' earnings smoothing, corporate social responsibility, and valuation. *Journal of Corporate Finance*; 32: 108-127.
  5. Wang C. (2020). Monopoly with corporate social responsibility, product differentiation, and environmental r&d: implications for economic, environmental, and social sustainability. *Journal of Cleaner Production*; 14:1-10.
  6. Gregory A, Tharyan R. Whittaker J. (2011). Bus ethics j. corporate social responsibility and firm value: disaggregating the effects on cash flow. *Risk and Growth*; 124: 633.
  7. Moshabaki A, Khlili V. (2011). Investigating the relationship between organizational culture in the social responsibility of organizations. *Applied Sociology*; 4(4):37-56. (In Persian).
  8. Haji Mohammadlo B, Hajiha Z. (2020). Relationship between ethical climate, social responsibility and earnings management. *Ethics in Science and Technology*; 15 (2) :100-107. (In Persian).
  9. Wang C. (2020). Monopoly with corporate social responsibility, product differentiation, and environmental r&d: implications for economic, environmental, and social sustainability. *Journal of Cleaner Production*; 14:125-134.
  10. Su L, Swanson S R. (2019). Perceived corporate social responsibility's impact on the well-being and supportive green behaviors of hotel employees: The mediating role of the employee-corporate relationship. *Tourism Management*; 18(72):437-450.
  11. Appiah J K. (2019). Community-based corporate social responsibility activities and employee job satisfaction in the U.S. hotel industry: an explanatory study. *Journal of Hospitality and Tourism Management*; 29(38):140-148.
  12. Gürlek M, Tuna M. (2019). Corporate social responsibility and work engagement: Evidence from the hotel industry. *Tourism Management Perspectives*; 16(31): 195-208.
  13. Azmat F. (2010). Exploring social responsibility of immigrant entrepreneurs: Do home country contextual factors play a role? *European Management Journal*; 28: 377– 386.
  14. Filizöz B, Fisne M. (2011). Corporate social responsibility: a study of striking corporate social responsibility practices in sport management. *Procedia Social and Behavioral Sciences*; 24: 1405–1417.
  15. Hediger H. (2010). Welfare and capital-theoretic foundations of corporate social responsibility and